

रणो बहुव्रीहिः; पीतांबरः, चक्रपाणिः &c. -4 A receptacle or subject, technically substratum; ज्ञानाधिकरणं आत्मा T. S. the soul is the substratum of knowledge. -5 Location, place, the sense of the locative case; आधारोधिकरणं P. I. 4.45; कर्तृकर्मव्यवहितमसाक्षाद्धारयत् क्रियाम् उपकुर्वत् क्रियासिद्धौ शास्त्रेधिकरणं स्मृतम् || Hari; as गेहे स्थास्यामर्षं पचति. -6 A topic, subject; section, article or paragraph; a complete argument treating of one subject; the Sūtras of Vyāsa and Jaimini are divided into Adhyāyas, the Adhyāyas into Pādas and the Pādas into Adhikaraṇas or sections. (According to the Mīmāṃsakas a complete Adhikaraṇa consists of five members:—विषय the subject or matter to be explained, विशय or संशय the doubt or question arising upon that matter, पूर्वपक्ष the first side or *prima facie* argument concerning it, उत्तर or उत्तरपक्ष or सिद्धांत the answer or demonstrated conclusion, and संगति pertinency or relevancy, or (according to others निर्णय the final conclusion); विषयो विशयश्चैव पूर्वपक्षस्तथोचर । निर्णयश्चेति सिद्धांतः शास्त्रेऽधिकरणं स्मृतम् || The Vedāntins put संगति in the 3rd place, and सिद्धांत last; तत्र एकैकमधिकरणं पंचावयवं, विषयः संदेहः संगतिः पूर्वपक्षः सिद्धांतश्च. Generally speaking, the five members may be taken to be विषय, संशय, पूर्वपक्ष, उत्तरपक्ष and सिद्धांत or सिद्धांतः. -7 Court of justice, court, tribunal; स्वाक्षेपान् कथयति नाधिकरणे Mk. 9. 3; *रणे च साधनं Dk. 40. -8 Stuff, material; विप्रतिषिद्धं चानाधिकरणवाचि P. II. 4. 13 (अव्यवधि); एतावत्त्वे च 15 fixed number of things, as दश दंतोष्ठाः Sk. -9 A claim. -10 Supremacy. -नी One who superintends. -Comp. -भोजकः a judge, Mk. 9. -मंडपः court or hall of justice Mk. 9. -विचालः [अधिकरणस्य विचालः अन्यथाकरणं] changing the quantity of any thing, increasing or decreasing it so many times; *विचाले च P. V. 3.43; द्रव्यस्य संख्यांतरापादनं संख्याया धा स्यात्; एकं राशिं पंचा कुरु Sk. -सिद्धांतः a conclusion which involves others.

अधिकरणिकः [अधिकरणं आश्रयतया अस्यस्य ठन्] 1 A judge, magistrate; Mk. 9. -2 A government official.

अधिकरण्यं Authority, power.

अधिकर्मन् ४ [अधिकं कर्म] 1 A higher or superior act. -2 Superintendence.

-m. One who is charged with superintendence. -Comp. -करः, कृत् a sort of servant, overseer of workmen. -कृतः [अधिकर्म कृतं येन निष्ठांतस्य परनिपातः] one appointed to superintend an institution or establishment; सर्वेभ्यधिकृतो यः स्यात् कुटुंबस्य तथोपरि । सोधिकर्मकृतो ज्ञेयः स च कौटुंबिकः स्मृतः || In families he is the head or *paterfamilias*.

अधिकर्मिकः [अधिकृत्य कर्मणे अलं, अधिकर्म ठन्] The overseer of a market whose duty it is to recover toll or duties from the traders.

अधिकारः 1 Superintendence, watching over; स्त्रीषु कटोधिकारः V. 3. 1; यः पौरवेण राज्ञा धर्मोधिकारे नियुक्तः S. 1 superintendence of religious matters. -2 Duty, office, charge; power, post of authority; authority; निर्णयाधिकारे ब्रवीमि M. 1 I say this in the capacity of a judge; अविश्रामोयं लोकतन्त्राधिकारः S. 5; द्वीपिनस्तां ब्रूयादधिकारो दत्तः Pt. 1, V. 2. 1; अर्थः administration of pecuniary matters; स्वाधिकारान् प्रमत्तः Me. 1; अधिकारे मम पुत्रको नियुक्तः M. 5; यः सर्वाधिकारे नियुक्तः प्रधानमंत्री स करोतु, अनुजीविना परं चर्चा न कर्तव्या H. 2; शिल्पाधिकारे योग्येयं शरिका M. 1 fit to be initiated into the fine arts. -3 Sovereignty, government or administration, jurisdiction, rule; स्वाधिकारभूमौ वर्तितव्यते S. 7 seat of government or jurisdiction; *खेवं निरूप्य S. 5. -4 Position, dignity, rank; हृताधिकारां मीलनां Y. 1. 70 deprived of the position or rights or privileges of a wife. -5 (a) Right, authority, privilege, claim, title (as to wealth, property &c.); right of ownership or possession; अधिकारः फले स्वाम्यमधिकारी च तत्प्रभुः S. D. 296; वत्सेऽधिकारः स्थितः Mv. 4. 38 it now belongs to the child. (b) Qualification or authority to perform certain specified duties, civil, sacrificial, religious &c.; as the अधिकारः of a king to rule and protect, of a Brāhmaṇa to sacrifice, of a Vaiśya to till or trade &c.; शूद्रोऽधिकारहीनोऽपि Y. 3. 262; with loc.; निषेकादिमहानांतो मंत्रैर्यस्योदितो विधिः । तस्य शास्त्रेऽधिकारोऽस्मिन् ज्ञेयो नान्यस्य कस्यचित् Ms. 2.16; आह्वाधिकारसंपदस्तु इति भवंतो भुवंतु (repeated in Śrāddha ceremonies). -6 Prerogative of a king. -7 Effort, exertion; कर्मण्येवाधिकारस्ते ना

फलेषु कदाचन Bg. 2. 47 your business is with action alone &c. -8 Relation, reference; कया विचित्राः पृथनाधिकाराः Mb. -9 Place = अधिकरण; महत्त्वलु पुरुषाधिकारं ज्ञेयतिः M. 1. -10 A topic, paragraph or section; प्रायश्चित्तं ° Mit.; See अधिकरण. -11 Counting, enumeration, occasion for counting; संसत्सु जाते पुरुषाधिकारे Ki. 3.51 (गणनाप्रस्तावे). -12 (In gram.) A head or governing rule, which exerts a directing or governing influence over other rules; e. g. सर्वस्य द्वे P. VIII. 1. 1; IV. 1. 82-3; तत्पुरुषः II. 1. 22; अधिकारोऽयं Sk. (This अधिकार is of three kinds: सिंहावलोकितं चैव मंडूकमुतमेव च । गंगाप्रवाहवच्चापि अधिकारस्त्रिधा मतः ||.) -Comp. -विधिः determination or statement of qualifications to do particular acts; as राजाराजसूयेन यजेत्. -स्थ-आख्य a. possessed of authority, invested with office.

अधिकारिन्, अधिकारवन् a. [अस्त्यर्थे इति मत्तु वा] 1 Possessed of authority, having power; निस्पृहो नाधिकारी स्यात् Pt. 1. 164; संधिविप्रहकार्यं, कार्यं H. 3. -2 Entitled to, having a right to; सर्वे स्थिराधिकारिणः; so उत्तराधिकारिन् heir; धनग्रहणं &c; तपस्यनधिकारित्वात् R. 15. 51 not qualified or authorised. -3 Belonging to, owned by. -4 Fit for. -m. (सी-वान्) 1 An official, officer; न निष्प्रयोजनं अधिकारवन्तः प्रभुभिराहूयन्ते Mu. 3; a functionary, superintendent, head, director, governor. -2 A rightful claimant, proprietor, master, owner. -3 One qualified to sacrifice or perform sacred works. -4 Man as the lord of creation. -5 One well versed in the Vedānta.

अधिकारिता-त्वं Authority, rightful claim, qualification &c.

अधिकृत p. p. [कृ-क्त] Authorised, appointed &c; one possessed of authorised qualification, &c.; राजाधिकृतो विद्वान् ब्राह्मणः Ms. 8. 11; पात्राणि नाट्येऽधिकृताः. -तः An officer, official, functionary, superintendent, head, one in charge of any thing; संभावना ह्यधिकृतस्य तनोति तैजः Ki. 6. 46; प्रासादं Mu. 3; Pt. 1. 424; राट् Y. 1. 337.

अधिकृतिः f. Right, privilege, ownership. See अधिकार.

अधिकृत्य ind. With reference to, regarding, concerning; ग्रीष्मसमयमधिकृत्य गीयतां S. 1; शकुंतलमधिकृत्य ब्रवीमि S. 2 I refer to, speak of, Sakun-